

Onder de Noordepese dierentuinen komt Artis in anciënniteit na de fraaie dierentuin die in Londen de bezoekers in extase brengt. Ook Artis behoort tot die zoölogische etablisseminten die door hele families, baby's inclus, bezocht worden. De papegaaienlaan, die naar de steile apenrots leidt, het jongemensapenhuis, het pinguïnvverblijf en het oude berenpaleis zijn wijd en zijd gerenommeerd. De verzorging van de levende have is altijd geroemd. "Gij hadt het slechter kunnen treffen", zei koning Willem III, helemaal uit 's-Gravenhage gekomen, in 1875 tegen de rinoce-ros Jan, die zich nochtans zeer agressief toonde. In het aquarium vormen de zeeëgels en de vissen uit het Middellandse Zeegebied het hoogtepunt; in de tropische plantenkas is de kokospalm geen niemendalletje. Artis biedt helaas geen weidse uitzichten met gazons die noden tot neervlijen; anderzijds is de tuin ook geen labyrinth vol boschages. Ongevoon zijn de beelden van dinosauriërs, langs het hek tentoongesteld; in het midden van de tuin staat een pittoresk boeddhabeeld. Bezoekers die Artis sinds jaren plachten te frequenten en die nooit ertegen opzagen lijdzaam in een queue te wachten, willen nog steeds koste wat kost à raison van een fors entreegeld in de tuin recreëren. De dieren huisden vroeger vaak alleen in zwaar getraliede, minuscule appartementen: een wildebeest, een przewalskipaard, een kasuaris; nu prevaleren groepsvorming en vrijheid boven het aantal soorten, al heeft Artis nog vele apesoorten in zijn collectie. De tuin kan geen remplaçant zijn van de natuur, maar het voortbestaan van de wisent, de Europese bizon, is wel aan Artis te danken, een bijzonderheid die appleert aan de gevoelens van elke rechtgeaarde dierenvriend. Vind je dat een dierentuin de dieren in hun vrijheid beknot, zoals sommige actievoerende slimmeriken niet moeten worden te stencilen, dan moet je je realiseren dat de attractieve accommodatie van de naologse dierentuin althans veel diersoorten voor uitroeijing behoedt. Zullen wij, twintigste-eeuwers, het nog meemaken dat we per trein als geprivilegieerde burgers naar ons werk reizen, neergevlijd in de fauteuils van comfortabele compartimenten, nippend aan een porseleinen kop met koffie, voorzien van suiker en crème? Voorlopig zullen de tweede-klasafdelingen in de spitsuren nog wel velen

tot staan dwingen; uit louter agressie hoorden we reeds boze tongen de capuccino smeug vergelijken met beits of rattenkruit. Waar is de tijd van het luxueuze reizen gebleven, toen reizigers zich nog vermeiden in pompeuze wachtkamers met lambrizeringen van cipressehout en minutieus geciseleerd koperwerk, met velours beklede stoelen met trijpen armleuningen, en kristallijnen luchters aan het plafond? In deze weidse ruimten heerste een welhaast gewijde sfeer.

Men bereidde zich consciëntieus voor op een ontspannende reis, opgeluisterd door stedschoon en frisse landouwen met weidend

vee, vriendelijk struweel langs zachte glooiingen bij vertzande rivierbedinkjes, beneden aan het talud van de spoorlijn. De geur van de stoomlocomotief verleende het reizen toen weliswaar een romantisch cachet, maar toch vleien wij ons tegenwoordig met de gedachte dat we te allen tijde zonder rook en roet door het landschap kunnen snellen. Veel hedendaagse reizigers zijn behept met de onbedwingbare begeerte per se te willen weten wat hun reisgenoten lezen. Ze bespioneren stiekem hun burens en zouden wensen dat er overal in de coupés spionnetjes hingen waarin de boek-

en brochuretitels gereflecteerd werden.

Aan het eind van de reis laat de adellijke ogende dame met haar intrigerende décolleté een flodderig niemendalletje liggen, terwijl de zo geëngageerde lijkende heer een minuscule thriller achterlaat die de littekens draagt van weinig scrupuleus gebruik. "Nee", denk je dan, "u beiden keus is niet de mijne." Maar allicht brengt een ander hiertegen in dat deze gedachte getuigt van een hautaine ivoren-torenhouding en erop gericht is ten langen leste in het gevlug te komen bij het intellectuele deel van de natie. Maar laten we er niet lang over

uitweiden: er bestaat wijd en zijd een consensus dat het lezen tijdens het reizen per spoor zonder malicieuse pejoratieven moet worden toegejuicht.

Onze eetgewoonten blijven niet ten eeuwigen dage dezelfde. Het geijkte menu in menig Nederlands gezin bestond vroeger in de winter uit sukkadelappen, hachee en savooie-kool; 's zomers kwamen postelein of prinsessenbonen en varkensfricandeau op tafel. Het leeuwedeel van onze maaltijden was simpel en solide; dat men zich te goed deed in een restaurant was nauwelijks usance, terwijl de Vlamingen van oudsher ook buitens-

huis al lucullisch genot kenden. Tegenwoordig kijkt niemand meer bevreemd op van een klein bistrootje waar omeletten en zwezeriken in een koperen kasserol worden opgediend. In prestigieuze etablissementen, feeëriek geïllumineerd en bloemrijk getooid met hyacint of chrysant, vinden zakendi-neetjes plaats, waar weinig tirannieke obers bij de foeragering soms ware Sisyfusarbeid moeten verrichten.

Vroeger ont-aardden zulke partijen wel eens in ongebreidelde orgieën; tegenwoordig vermijdt men die choquerende bacchanalen liever, omdat de deelnemers aan zo'n gelag na afloop als langs een liniaal naar huis willen rijden. Veel mensen zien rigoreus ervan af met Kerstmis zelf te koken, omdat zij opzien tegen het monnikenwerk in de keuken. Hoewel het geen aanwensel mag worden, vinden zij de kerstvakantie de periode bij uitstek om delicatessen in een restaurant te nuttigen, waar de gerant sliptong aanbeveelt of kalfsfricassee met een uitgelezen bordeaux. Specerijen als karwijzaad, tijm en rozemarijn, vruchten als ananassen en kiwi's alsmede maïskolven worden sinds lang niet meer tot de exceptionele buitenissigheden gerekend. Wie genoeg heeft van kippe-ragoût en toost met kruidenboter neemt zijn toevlucht tot de barbecue, althans als hij of zij een liefhebber is van gegrild vlees, overgoten met exotische sauzen. Hotellerie en restaurantwezen kunnen feilloos inspelen op de meest exorbitante eisen van hun verwende gasten, die echter soms sikkeneurig kunnen zanken en koeioneren. Patrijzebout met kastanjepuree, diverse pâtés en soufflés, desserts met compote, confituren of ijscoupes – het vormt allemaal geen probleem. Heel in de verte is het gesudder van het versmade osselapje nog hoorbaar. December is sinds mensenheugenis een maand van nerveuze verwachting. Door de ongegeneerde activiteiten van de commercie wordt je de lang verbeide komst van Sinterklaas tegenwoordig al ruim van tevoren gewaar, terwijl ook de serene geneugten van het kerstfeest al vroeg tot vermoeiens toe worden tentoon-gepreid. Vroeger trad de steile gestalte van de filantropische bischop met minzame nijgingen de huiskamer binnen, waar hij met veel egards werd ontvangen; hij werd steevast geëscorteerd door een frêle Zwarte Piet, die met een takkenbos van rijshout olijk dreigde slechteriken te kastijden. Kinderen, die zich eerst ver-

meiden met ganzenborden of bij het kaartspel elkaar halsstarrig de zwartepiet trachtten toe te spelen, plachten doodstil te worden; ze wachtten lijdzaam af of zij getrakteerd zouden worden op saffraangeel suikergoed, frambozerood marsepein of minuscule pakketjes. Op sinterklaasavond regende het dure cadeaus: portefeuilles van slangeleer, porseleinen eau-de-cologneflesjes, esthetisch gevormde bonbonnières, cameeën met reliëfs, sjaals van shantoeng of kasjmier. Tegenwoordig lijkt de goedheilig man het veld te moeten ruimen ten gunste van de kerstman; deze schrijft steeds vaker ten aan-

schouwen van velen door drukke winkelcentra, tenzij buig weer dat ten enenmale verhindert. Deze ontwikkeling kan de doodsteek betekenen voor het collectieve dichterschap in dienst van het Sint-Nicolaasrijm – o droefenis! Wat hebben wij niet, in onze puberteit en nog lang daarna, ons best gedaan om een woordenbrij te creëren vol zoetgevooisde clichés en uitentreuren herhaalde rijmelarijen! Het feest van Kerstmis, eens allerwegen een de-voot festijn met dennetakken en mistletoe, wordt steeds meer naar Noordamerikaans voorbeeld gemodelleerd – een hard gelag

voor sensibele asceten en puriteinen, die nooit ofte nimmer willen meedoen aan te veel nieuwlichterij. Mijter en tabberd, hulstguirlandes en engelenhaar – zij bepalen het decembergevoel, maar hoe lang nog? Te midden van de diersoorten die in onze contreien met uitsterven worden bedreigd, neemt de dicteetor een curieuze plaats in; we zullen daarom de leefwijze van dit minuscule, maar agressieve insect nader onder de loep nemen. Normaal leidt dit ravezwarte dier tje een rustig, zo niet vadsig bestaan midden in zijn natuurlijke biotoop; als een volleerde meester in de mimi-

cry kan het zich tegen elk vijandelijk complot teweerstellen – daarmee heeft het een duidelijk prae boven zijn soortgenoten. Maar heden ten dage wordt het leeuwedeel van de bewoners der Lage Landen eenmaal 's jaars van zijn apropos gebracht, als de dicteetor plotseling haastje-repje te voorschijn komt en zich met veel aplomb ontpopt als een dictatoriaal kruidje-roermij-niet. We zullen ervan afzien elleng uit te weiden over de hebbelikheden van dit bijdehante beestje, maar één ding is duidelijk: doordat de dicteetor extreem consciëntieus is, komt hij slechts bij weinigen in

het gevlj. Zoudra de dicteetor met veel elan en bravoure de kop opsteekt, ontstaat onmiddellijk trammelant; met zijn vaak boude boutades bruuskeert hij nietsvermoedende stervelingen, want het is onloochenbaar dat tact niet zijn sterkste kant is. Tegen zijn choquerend gedrag is meestal geen kruid gewassen; woorden schieten tekort om de calamiteiten te beschrijven die hij met zijn vaak geëxalteerde teksten teweeg heeft gebracht.

Maar velen houden niet van dit gejeremieer over de dicteetor; zij vinden dat fatiekant verkeerd en applaudiseren maar al te graag voor zijn zegenrijk werk,

dat geschraagd wordt door een ongebreidelde passie voor splijtende beitels, rijzende pijlers, stijgende steigers en vermalelijde balkenbrij – o ijselijk abracadabra! Alles tezamen ziet de wereld er dankzij de hocus-pocus van de dicteetor een beetje florisanter uit, maar of we hem ten langen leste van een tragische ondergang kunnen redden – daar kunnen we geen peil op trekken.

In deze te veel door storm en verraderlijke ijzel geteisterde tijden vermeit menig een zich 's avonds in het uitzoeken van een attractieve vakantiebestemming. Consciëntieus bijeengeraapte toeristische perassen bieden

een caleidoscopisch mozaïek van stereotiepe beelden: weidse panorama's, onvermoede strandtaferelen, pittoreske dorpsstraatjes – de hele santenkraam. Velen prefereren verre, avontuurlijke reizen; de een zet zijn zinnen op een tournee kras door de woestijn van Saudi-Arabië, de ander kijkt reikhalzend uit naar de steilten van het Costaricaanse hooggebergte, een derde zoekt zijn heil te midden van de pinguïns in het antarctisch gebied.

Nochtans stellen veel lui-eriken zich halsstarrig teweerge exotische uitstapjes met alle risico's van dien; zij zijn volmaakt

gelukkig wanneer zij zich bij een temperatuur van zo'n dertig graden Celsius kunnen neervlijen op een zonovergoten strand, ver weg van de gevaren van de tseetseevlieg. In vroeger eeuwen was het strand in onze contreien meestentijds het domein van strandjutters, die bij nacht en ontij erop uittrokken; alleen als een potvis het loodje had gelegd, kwamen op sensatiebeluste pottekijkers in groten getale erop af om het kolossale kadaver minutieus in ogenschouw te nemen.

Negentiende-eeuwse romantici ontdekten het strand als een fascinerende locatie; her en der ontstonden badplaatsen die met

gepaviseerde promenades en prestigieuze hotelaccommodaties een geneeskrachtig verblijf boden aan geprivilegieerde logés van goeden huize. Heden ten dage worden de stranden op zomerse dagen bevolkt door horden partieel of compleet ontblote zoonaanbidders, de ravissant gebronsde lijven ingesmeerd met beschermende crèmes; velen vinden dit plebejische schouwspel gênant en onoorbaar. Tengevolge van het massatoerisme heeft de strandliefhebber onloochenbaar concessies moeten doen; maar desondanks is er niets idyllischer dan een prachtige ovale kamer met breed openslaande deuren, een majestueus balkon en bovenal een feeëriek uitzicht op de eindeloos deinende zee.

Onze verkeerswegen zijn in deze hectische naoorlogse tijd langzaam aan dichtgeslibd met kilometerslange files; geavanceerde hogesnelheidstreinen moeten hiervoor te zijner tijd enig soelaas bieden. Geen wonder dat Jan en alleman bij tijd en wijle snákt naar een ontspannende wandeling; stoïcijns en relaxed schrijdt de anders zo veelgeplaagde wandelaar voort langs beemd en boschage, 's zomers bij zonneschijn alleen gekleed in T-shirt en kaki-broek. De een wandelt graag in een dichtbegroeid bos waar

haviken huizen en vliegezwammen welig tierden; de ander trekt met evenveel plezier midden door weidse weilanden, het walhalla van de groengevlekte graspieper en een eldorado voor dartelevlens die vrolijk hinnikend in de rondte galopperen.

In de Middeleeuwen werden de kasseiwegen bevolkt door sjofel geklede pelgrims, met hun wijdvallende pelerines en hun onafscheidelijke jakobsstaf; zij prevelen hun onzeveren en overnachtten soms in een cisterciënzerklooster tijdens hun pelgrimage naar een ver weg gelegen bedevaartsoord. Begin deze eeuw trokken enthousiaste socialistische

ten met veel elan erop uit, gekleed in robuuste Manchesterkledij; zij werden nogal eens beschouwd als de risee van hun tijd, maar toch is dankzij deze wereldverbeteraars in spe de nieuwe mens onloochenbaar naderbij gekomen.

Heden ten dage wordt de verwoede wandelaar getraceerd op een wijdvertakt netwerk van bontgekleurde paaltjes ter grootte van een hockeystick; ze wijzen zo nodig de weg in het labirint van kant-en-klare wandeltracés, van het Noord-Groningse Pieterburen tot het Zuid-Vlaamse Roeselare. In steden is de culturele wandeling een rage

geworden; zo kent de sinjorenstad Antwerpen ter wille van haar bezoekers een toeristische route langs parels van de Oudvlaamse gotiek, Rubens' gracieus gereconstrueerde woonhuis én het gerenommeerde Plantijn-museum met zijn fraaie façade en rijk geïllustreerde publicaties. Soms trekken de wandelaars als moderne heerscharen in colonnes rechthoekig rechttoe rechtaan over de paden; tot nu toe is het meestal goed toeven in Gods vrije natuur, maar wanneer maakt ook hier die vermaledijde flevorming een chagrijnig einde aan deze aanlokkelijke vorm van vrijetijdsbesteding?

Heden ten

dage is er nauwelijks nog plaats voor hem ten gevolge van alle elektronica; vader, de preses van het gezin, kijkt in een krankjorum hawaiïhemd naar een quiz, moeder bedient laconiek de huiscomputer, de in T-shirts geklede kinderen manoeuvreren in de carroussel van Internet. Aan het eind van dit millennium dreigt naast de dicteetor en de kolibrie nog een buitenissig dierkje te gronde te gaan: de boekenwurm; minnaars van dit vieve beestje luidden het afgelopen jaar, soms met te veel retoriek, de noodklok. De boekenwurm is een frêle schepseltje van welhaast adellijken bloede, dat zich graag nestelt in

een met een antimakassartje beklede, pluchen fauteuil; daar doet het zich te goed aan een gevarieerd pakket leesvoer.

Wurmen van beiderlei kunne graven zich met evenveel plezier een weg door avantgardistische gedachtespinsels als door smeùge pennenvruchten over slechteriken die complotten smeden, maar ten langen leste nul op het rekest krijgen. In de Middeleeuwen was de boekenwurm een graag geziene gast bij klerikale kopiïsten met hun soeverein gekaligrafeerde manuscripten; later haalde hij daar zo nodig acrobatische capriolen uit om zich wiegendrukken met

apocriefe teksten te kunnen toe-eigenen. Na de uitvinding van het drukprocédé kon het beestje naar hartelust tekeergaan; o, wat kon het zich vermeien in een boek – dat miraculeuze product van spirituele arbeid, die haarlemmerolie voor allerhande zielenroerselen, die ruggengraat van de cultuur!

Wat zullen we uitweiden over de tijd dat menig-een van jongs af juist in de kerstvakantie las dat de stukken ervan afvlogen, slechts gestoord door het sonore geblaf van de sintbernardshond? We eindigen daarom met een hartenkreet: we moeten, en dát is de portee van dit verhaal, niet gaan muggenzif-

ten, maar het toejuichen dat serieuze zeloten zich suf praktiseren over strategieën om de boekenwurm als een feniks uit zijn as te laten herrijzen!

In deze hectische dagen tussen het sinterklaas- en het kerstfeest is er niets heerlijker dan onderuitgezakt te koekeloeren naar een smeüige aflevering van een soapserie, het vlaggenschip van menige televisieomroep ter wille van de kijkcijfers. We kijken toe hoe de schikgodinnen de levensdraad hebben gesponnen van bon-vivants en casanova's, die allerwegen verward raken in zinnenprikkelende rendez-vousjes; we krij-

gen het er Spaans benauwd van als we kennisnemen van hun soms gênante gedachtesprongen. We zien bucolische taferelen waarin de protagonisten zich in een idyllisch tête-à-tête neervlijen in een classicistisch prieeltje, rondom omgeven door fluitenkruid en guichelheil; een herder weidt met weidse gebaren zijn schapen, leeuweriken zingen luid hun lied.

We zwijmen weg bij weelige liefdesscènes, waarin acteurs op een berbertapijt door Cupido's pijlen getroffen gelieven hartstochtelijk na-apen; met bonzend hart trachten zij bij elkaar in het gevlj te komen om verzaligd in Morpheus' ar-

men te kunnen neerzijgen. We grinniken om het debacle van een zielenpoot die na een emotioneel staakt-het-vuren als een freudiaanse antiheld door zijn eega sacherijnig aan de kant wordt geschoven; wat een kippendrift, wat een donquichotterie, wat een clichés!

Bij tijd en wijle gaan de helden boud tekeer; onschuldig ogende ritjes in een janplezier kunnen ontaarden in lascieve bacchanalen die weinig gelijkenis vertonen met een polonaise in een diaconessenhuis. Zo bieden soapseries vaak ste-reotiepe konterfeitsels; anders dan de bellettrie van in marokijn gevatte boeken trakteren ze ons

op zinnebeelden van het amoureuze leven en geven ze ons ten enenmale de kans te ontsnappen aan onze huis-, tuin- en keukenbesognes. Het romantisch ideaal scoort hoog in dit fin de siècle; toch hebben we als echte zedenprekers voor elk smachtend hart één stichtelijke raad: maak er in de carrousel van uw leven niet te veel een soapzootje van, maar beid relaxed uw tijd!

De laatste kwarteeuw van dit millennium zien wij steeds meer veelgeplaagde mensen lijden onder de spanningen van het jachtige bestaan dat zij leiden; we zullen er niet over uitweiden, maar zij maken soms ex-

centrieke bokkensprongen en keren niettemin meestal onverrichter zake huiswaarts. Vooral de vermaledijde files brengen veel hartkloppingen teweeg; de snelweg verandert vaak in een kafkaïaans landschap, waar machiavellisten in een deux-chevaux de hele trukendoos opentrekken om de guerrilla op de lange lindelaan zo nodig stiekem – pats-boem – met een watjekouw te beslechten.

Menigeeen haalt in arren moede een gsm'etje tevoorschijn, waarmee uitentreuren met de clientèle wordt gebeld om de precieze locatie te melden; toeschouwers geven geen sjoege als

zij midden in het peloton worden geconfronteerd met deze iconen van het elektronicatijdperk. De klok, o verafgode totem van technische productie, is voor velen de kop van Jut; in een onverbiddelijke calandans tiranniseert de secondewijzer met mathematische precisie de hele rataplan van efemere besognes. Waar is de tijd dat kantklossters met engelengeduld minuscule verguldsels aanbrachten op karmozijnen draperieën voor de soevereine chic van adellijken huize? Zij zetten zich voor een habbekrats aan het spinnen, maar maakten zich noch tans niet met een jantje-van-leiden ervan af.

In de Middeleeuwen brachten benedictijner monniken met hun wijdalende pijen onder weidse kloostergewelven rust met hun gregoriaanse gezangen gewijd aan hun Onze-Lieve-Heer; later recupereerden velen bij renaissancistische melodieuze van cetera of klavecimbel. Heden ten dage praktiseren corpulente luiwammes hun jeugige privé-hobby's bij vlammend openhaardhout of barbecue; zij doen zich zonder veel egards te goed aan rata-touille of balckenbrij, voorzover dat geen consequenties heeft voor hun cholesterolgehalte. Pennenvrienden van het dictee, nu we dit fin de

siècle in de annalen bijschrijven, is het raadzaam zo niet noodzakelijk althans even langzaamaan te doen; laat u niet te veel opjuten door geëxalteerde gedachte-kronkels, maar geniet volop van de ambrozijnen verrukkelijkheden des levens!

Legt de handgeschreven brief te zijner tijd het loodje? Die vraag rijst heden ten dage bij velen te midden van de rijkgeschakeerde collectie goedbedoelde kerstkaarten, voorzover zij althans persoonlijke pen-nenvruchten appreciëren. De e-mailcultuur heeft op kousenvoeten een stilistische revolutie teweeggebracht; in bij-tijdse kattenbelletjes wordt uitentreuren ge-

jijid en gejouid, terwijl cedilles en i-grecs er in de brij van gedachtespinsels al gauw allerbelabberdst van afkomen.

Allerwegen wordt je voorgehouden dat het elektronicatijdkperk de communicatiedrift heeft aangewakkerd; daarover prakiserend word je door weifelingen overvallen: wordt dankzij het apenstaartje niet met veel tamtam gecommuniceerd over te veel apekool? Wat zullen we uitweiden over dat adellijke omaatje dat opstond uit haar crapaudtje om, gezeten aan een ovale tafel, contact te leggen met haar gepri-vilegieerde kleindochter ver weg overzee? Haar

familiale ooggetuigenverslag zat boordevol tante Betjes en clichés, maar niemand bracht haar van haar apropos.

Bij zeventiende-eeuwse genreschilders was de briefschrijfter een geliefd thema; in sfeer- vol clair-obscur plachten zij een gracieus geklede vrouw af te beelden die de ganzenveer in een porseleinen inkt-potje doopte om als een sibille de syllaben sierlijk te kalligraferen.

Vroeger bracht een postiljon pakketjes met roodgekleurde lak gedichte litanieën in een onverbiddelijke cadans op verafgelegen locaties; later verbeidden dorpe-lingen reikhalzend de lokale postbode, die er

niet tegen opzag in weer en wind de langverwachte schrijfproducten – als ware hij een mecenas – in geëmailleerde brievenbussen neer te vlijen. Tegenwoordig moeten wij weleens grinniken om een elektronische liefdesbrief; wie wil nu per e-mail vleierig worden aangesproken met “Mijn koalaatje” of worden getrakteerd op freudiaanse minnellyriek over sint-janskruid en karwijzaad of andere zotteklap om in het gevlij te komen? Een hartenkreet ten slotte na wat zo-even te berde is gebracht: de wonderzalf van het leven, gaat verloren als nog slechts halsstar- rig wordt geëmaild; blaas de

schalmeien, sla de cimbale en wek op tot een comeback van het epistolaire metier.

Allerwegen maken kassiers en caissières zich in deze decembermaand op voor een financieel project van-jewelste: na ommekomst van 2001 gaan zij vol fiducie over van de nationale munt op de euro. Dit geschiedt ter wille van de Europese eenheid en met een soms excentriek enthousiasme: ‘eureka’ hoorden wij zopas nog een Europa-gezinde europarlementariër op het achtuurjournaal geëxalteerd uitkrijten.

Sommige eurosceptici – vooral degenen die van jongs af vertrouwd

op de konterfeitsels in hun marokijnen portefeuille – vinden al die euroambtenarij al gauw potjeslatijn; in geë-mailde litanieën zingen zij allesbehalve Brussels lof. Onder nostalgische prevelementen doen wij in een mêlee van somtijds veronachtzaamde klanten onze sinterklaas- en kerstaankopen met coupures die al decennialang rouleren; tot ons chagrijn hebben die – daar helpt geen lievemoe-deren aan – straks nog slechts antiquarische betekenis. Naar hartelust kopen wij cadeaus: stereotiepe barbiepoppen, cd'tjes met rock-'n-rollmuziek, rococoachtige kalligrafieën, email- en kookgerei en geciseleerde etagères; en passant gaan wij tekeer tegen kittelorige employés die achter in de winkel pootaan spelen. En à propos: wie van excursies naar Zuid-Europese con- treien vreemde valuta overheeft, moet daar hals-overkop van af zien te komen; bij een volgend verblijf in den vreemde kun je er goedbe- schouwd geen cappuccino, car- paccio of chi- polatapudding meer van kopen – een krankjo- rume gedachte, maar nogal wie- des. Onze beur- zen moeten een gedaanteverwis- seling ondergaan ten gerieve van de vrijemarkt- economie; één wens zij ons ho- pelijk vergund: moge de beelte- nis van de soeve- reine monarch, al is het geen staat- siefoto, nooit ofte nimmer van over- heidswege wor- den geëlimineerd. Menig weifelaar zal na deze mo- netaire exercitie nog een tijdlang twijfelend blij- ven hoofdreke- nen, maar usance zal dat zagezegd niet worden; over pakweg een jaar grinniken we om al dat gejeremi- eer over een dreig- end numisma- tisch debacle in de portemonnee. Peinzende treinreizigers worden heden ten dage in hun gecapitonneerde coupés frequent lastiggeval- len; zij horen mederei- zigers sans gêne en met bravoure telefonisch te- keergaan over intieme zielen- roerselen en par- ticuliere aangele- genheden. Zelfs in de weidsheid van een rijke con- certzaal wordt de ascetische klavecijnist die geconcentreerd en consciënti- eus een cantate begeleidt, rau- welijks gestoord door gedownlo- ade riedels van een hinnikend paard of een hit uit de toptien; je krijgt er welhaast het heen-en-weer van. Mobiel bellen is inmiddels tot in de jongste leef- tijds categorieën doorgedrongen; in scholen is het usance dat slim- meriken en apen- koppen de god- ganse dag sms'en om met elkaar te communi- ceren over efemere activiteiten en exotisch gedach- tegoed. Het in- termenselijk con- tact is rigoureu- s veranderd; het

robuuste bakelieten telefoon-toestel en de somtijds langverbeide conversatie zijn verdrongen door te veel geëmailde lariekoek en mobiel gewauwel, waarop meestentijds geen peil valt te trekken. Nooit ofte nimmer had de negentiende-eeuwer Graham Bell kunnen voorzien wat zijn avantgardistische inventiviteit te weeg zou brengen; het product van zijn visionaire exercities was indertijd prestigieus gerei van de geprivilegieerde bourgeoisie en puissant rijken van adellijken huize.

Thans is het mobieltje een financieel interessant hebbeditje voor velen; wie kan het

zich ten langen leste nog permitteren op pad te gaan zonder dat minuscule apparaatje in zijn precieuze ovale etuitje? Decennialang was de telefoon een zegen; nu echter fronsen niet weinigen de wenkbrauwen wanneer zij kantje boord het vege lijf red-den na weer eens te zijn gebruuskeerd door een druk pratende automobilist, die strijk-en-zet beweert dat hij ondanks dat frenetieke gebel veilig rijdt. Aan de onoorbare praktijken van gsm-junks valt nauwelijks meer te ontsnappen; nochtans lijkt dit de plaats om de autistische wildbel-ler te kapittelen: beëindig als de wiedeweerga dat nietsontziende

gekoeioneer van de toch al veelgeplaagde medemens!

In deze dagen van buig-sinterklaasweer en goeddeels illusoire kerstpakketten gaan de gedachten van velen terug naar de voorbije recordzomer; wekenlang zaten we bekaf onderuitgezakt bij onhollandse temperaturen, een daarbijbehorend colaatje binnen handbereik. Bij tijd en wijle werden we getrakteerd op ten minste eenendertig graden Celsius; sommigen vielen dientengevolge abrupt in katzwijn en apocalyptische tv-beelden uit New York illustreerden hoe gestrande metropassagiers in het pikkedonker

langs fluorescerende noodverlichting hun weegs gingen. Niettemin wilden tallozen hun geplande exodus naar het zuiden voltooiën; chauffeurs van beiderlei kunne wachtten in hun luxueuze carrosserieën in eindeloze files soms tot sint-juttemis, terwijl blèrende dreumesen in pyjamaatjes achter in de auto met hun geëtter slapstickachtige tafereelen aanrichtten.

's Middags, nadat ten langen leste in het Middellandse-Zeegebied de turkooizen zee was bereikt, kwamen de minuscule binikinetjes tevoorschijn; alras vlieden gepiercete, half ontblote of van indiaanse mocassins en

flatteuze tanga's drift botvieren in beidt; het is ook Kamerlid uit
 voorziene lijven hoog opgescho- nooit goed! Elst, tevens uit-
 zich dicht opeen. ten pampagras. Ondanks zijn vinder van de ge-
 In dierentuinen Majesteitelijk chronische in- luiddemper tegen
 legden de gelou- trok de zonne- gewandsziekte gerommel in de
 terde langoest, god Helios in zijn begon de co- maag, die een ex-
 de onthechte ka- door galoppe- micus zijn da- ceptioneel goed
 ketoe alsook de rende paarden gelijkse cadans humeur op 's
 doorgaans fleg- voortgesleurde met een eigenzin- mans gelaat four-
 matieke kapu- wagen langs het nige gedachte- neerde. Het was
 cijneraap alle- azuurblauwe exercitie over ijzingwekkend kil
 drie bijkans het nit; langgele- normen en waar- in het in Oudhol-
 loodje; op de Ve- den gebrevet- den, oftewel ge- landse stijl gede-
 luwe daarente- teerde meteorolo- dragingen die coreerde vertrek;
 gen gedijde de logen bepeins- hij graag geïm- het jonge ding
 exotische ko- den of twijfels planteerd zag uit de achterban
 ninginnenpage over rigoureuze gooide nog wat
 en in lommer- klimaatschom- antraciet in de
 rijke stadstuinen melingen niet kachel, vooraleer
 zocht de heide- ijlings moesten zij de hoogge-
 vlinder nijver worden gelogen- plaatste confrè-
 naar nectar. Ten straft. Goedbe- res met hun mo-
 gevolge van de schouwd snakten dieuze molières
 weersgesteldheid we kortgeleden meetroonde naar
 verspreidden zich nog naar Sibe- de catacomben
 afgelopen zomer rische vrieskou, waar gebruus-
 plantensoorten maar inmiddels keerde armlasti-
 die we in onze wordt je door een gen bijkans voor
 contreien ternau- bijdehante havo- pampus lagen.
 wernood kenden; leerling die hal- In deze macabere
 ongebreideld flo- verwege juli nog ambiance klonk
 reerden allerwe- spectaculair in in een sinistere
 gen acacia, euca- de rondte skate- hoek opeens een
 lyptus en ape- boardde, alweer ridicuul gerijmel:
 broodboom – ontactisch toege- een kwetterende
 nog even en veld- snauwd dat hij kwibus sms'te
 leeueriken kun- een zonovergoten met een vinken-
 nen hun nestel- pinksterdag ver- brootje, Tweede-

viseerde rap naar het mobiele nummer van de primus inter pares onder de pleitbezorgers voor onze normen en waarden.

“Verifieer en royeer, linieer en prioriteer, maar ik interrumpeer; ik stuur jou naar het hellevuur, jij komische karikatuur met je quasi-boeddhistisch surrogaat in je correlerend cosmisch internaat.” De heren keken beiden uit hun ogen als paleozoën die op het internet waren terechtgekomen; zij deden schielijk een schietprevelementje en deleteten onverwijd pats-boem het vileine sms’je uit het elektronische bestand. Het jonge ding droeg ook een

steentje bij aan de resuscitatie van de sfeer en friemelde wat aan haar kousenband, zodat vanonder haar plissérok een glimp van haar verleidelijk getatoeëerde dij-tje tevoorschijn kwam; Mallebroetje verijdsde, de comicus hield op met praktiseren en de wereld was weer een heerlijke likkepot!

Die tintelende nazomerdag was de luie, gesubsidieerde bohémien zich al ’s morgens vroeg te buiten gegaan aan een dolce far niente op zijn aftandse tweezitscrapaudtje. De antiheld deed alles op zijn elfendertigst en leverde de op z’n janboerenfluitjes in elkaar geflanste genreschilderijen

steevast te elfder ure voor de subsidiëring af bij de mecenasen. De luiwammesende vrijeberoepsbeoefenaar keek naar het tv-kanaal van de op reclameinkomsten gedijende supercommerciële pulpzender; daar werd net het eerste tête-à-tête van een twee-eigeweeling vastgelegd.

De door treiterijen geteisterde anchorman die in beeld kwam, was het door Jan en alleman voor overgelopen farizeeër versleten kijkcijferkanon; hij werd door onze kunstenmaker beschouwd als bijdetijdse ambassadeur van de jansaliegeest die het janhagel abusievelijk voor excentriciteit ver-

slijt. “Waar blijft mijn croquemonsieur?”, blèrde de aquarellist naar zijn eega, een voor-malige heroïneprostituee, die een half dozijn dictees terug, toen zij nog een frêle springin’t-veld was, op de vip-plaats van de parkeerfaciliteit de reputatie van een promiscue oud-Tweede Kamerlid te gronde had gericht.

Zelf was dit op zijn eigen idee-fixe terende product van de bohème ook geen casanova meer; maar zoals zijn muze in een geforceerd up-tempo de wijnfles en de kurken-trekker binnenbracht, deed zij hem verlangen naar de nymfomane gepiercete lolita naast wie

hij zich kortgeleden nog terneervlijde. Alleen de T-vormige accessoires van haar telkenmale geüpdatete gsm'etje verlenen haar nog een fractie sex-appeal, bedacht hij toen hij de etiketloze fles als een pasgeboren baby dodijnde in zijn elleboogholte. "Dat je als een houten klaas de reclameomzet van de nieuwe zender opvijzelt, is tot daar aan toe", zei het in een feerieke boerka gehulde ex-seksobject terwijl zij wat gemorste tuttifrutti onder het smyrnatapijt wegwerkte, "maar je kunt tenminste toch je schoenen uittrekken!"

De vrouw die het hippe grand café binnenliep, een miss twiggy

aan de goede kant van de veertig, was smaakvol uitgedost in een bordeauxrode deux-pièces en een blouse met ovale vlakken, het precieuzie gezicht perfect in de make-up. Op de Bühne van het horeca-etablissement stond een diskjockey die death-metal en francophone hiphopnummers mixte tot een eclectische brij; een amuzikaal karweitje waarvan nochtans al menige liveopname was gemaakt. Enfin.

Te midden van de pret makende jongelui leek praten ten enenmale onmogelijk, maar ondanks de tenhemelschreiende herrie wist de bij de ober in het gevlij gekomen vrouw een bree-

zer en een schaal-tje petitfours te bemachtigen. Ze keek welhaast smachtend naar de deur, maar werd bijwijken afgeleid door een slecht afgerichte dobermannpincher die niet alleen stonk, maar eens te meer met continu geblaf het beatjugge-len versjteerde. Daardoor miste ze de entree van een fijngebouwde, wat oudere man – harrypotterbrilletje onder een cabaretteske coupe van witte krullen – die bij de bar zijn stereotiepe caipirinha bestelde voordat hij haar ontwaarde.

Hij zoende haar vluchtig en begon haar op even onheuse als dedaigneuze wijze toe te spreken: dat gedoe van Cupido met

zijn pijl-en-boog was over en uit; het verplichtte hem hun ontwrichte latrelatie te beëindigen. Zij wist zo een twee-drie geen adremme riposte te bedenken, maar verkocht hem een volmaakt kletsende oorvrij; hij belandde op de grond zodat hij, klem geraakt tussen het meubilair, eruitzag als een knock-out geslagen bokser. Hij kreunde, en terwijl de muziek uitfadede, haastte zij zich verdwaasd de zaak uit – onder applaus, dat wel, en toen zij de drempel overging en half buitenstond, was nog net te horen dat zij hem half-luid uitmaakte voor guppy.

Na het verorberen van de laatste schep

hete bliksem venslaper heeft vermoedde: dat geconsulteerd
 – een brijige zo dadelijk geen deze gedweë we voor een aan-
 stampot, in den brillantine meer zens allermint doening die in
 beginne gecre nodig.” Ik stelde onzijdig zijn, negentiende-
 eerd door een me intussen voor maar beschik- eeuwse traktaten
 chef-kok die ten dat ik neerge- ken over mol- als spleen wordt
 eeuwigen dage vlijd, doezelend lige vrouwenkui- omschreven, be-
 het ovenvuur na in de exquise, ten. Bij een en- sloot ik mijn heil
 aan de schenen zurige sfeer van kele vieve en- niet langer in
 moet worden ge- winterkost, met gel zag je zelfs, antidepressiva
 legd – nam mijn mijn hoofd boven klip-en-klaar in te zoeken. Ik
 vader zijn bijbel op de grote kei de roze schemer zocht een Maria-
 ter hand. “Ja- lag die in onze van de opwaai- heiligdom waar
 kobs droom te schuur het vat ende gewaden, ook steilorige
 Betel, Genesis 28 dat het soigneren vroegeentwintigste-
 vers 12. De ja- melkzuurbacte- eeuwse niet-
 kobsladder. Ja- riën tekeergingen gelovigen zich
 kob gaat slapen in fjngesneden konden neer-
 met zijn hoofd wittekool. Jaren vlijen om de ge-
 op een steen en later, toen mijn nezing af te sme-
 ziet in zijn droom vaders Schriftele- ken van lever-
 een ladder waar- zing allang was Godsgezanten, cirrose, ontsto-
 over engelen op verstomd, zag maar bacchan- ken bronchiën,
 en neer gaan”, zei ik de oudtesta- ten, ladderzat X-benen of een
 hij onderwijzend mentische scène acuut accres van
 tegen de klein- luchthartig ge- genitale wratten.
 tjes. ïnterpreteerd te- rug in een pla- Op advies van
 “God staat boven aan de fondschildering Chaucer, Groot-
 ladder en be- in het bisschop- Brittanniës
 looft hem het pelijk paleis van meest gelau-
 land waarop hij Udine. meester van de werde laatmid-
 ligt. Daarna In Tiepolo’s gitaarriff, die deeleeuwse dich-
 wordt de steen Bijbelse werk ‘De en zaligheid uit ter, plande ik
 door Jakob geo- droom van Ja- zijn schrepele mijn pelgrims-
 lied.” Mijn oud- kob’ ontwaarde chaam perste. tocht in april, de
 ste broer fluis- ik wat ik van Nadat ik ja- uitgelezen maand
 terde: “Die ze- jongs af aan al renlang zielen- om naar een be-
 knijpers had devaartsoord te

trekken, of dat het ecclesiastische en eschatologische stil te staan, bezweek ik voor de seduisante elixers, de eau des carmes en de geuzelambiek die rooms-katholieke monniken 's avonds serveerden. Overdag bestreed ik gênante katers en werd mijn queeste nu ook door een pernicieuze zonde last bezwaard, zodat ik rozenhoedjes mompelend voortsjokte naar mijn eindbestemming, die als een eldorado almaar elusiever werd. Kon een jozefshuwelijk me verlichten, wilde ik weten van een getonsureerde benedictijnerabt, waarop hij me in zijn gebronsde armen sloot en mijn larmoyante weltschmerz godzijdank eindelijk voorgoed ver-vloot. Het mistte zo, dat ik de afslag miste; die zin liet mij ken-nismaken met het dictee, waar-door ik stante pede van school af wilde, van wege te veel voor-de-gek-houderij, al kende ik alle jaartallen van Krimoorlog tot Bokseropstand. Spellen was een ambigue zaak: in automatische-piloottoestand lukte het me vanzelf, maar zodra ik erover nadacht, weifelde ik of gênant zo'n fransozend-akje had of niet; ja al die pietjepreciezerige ac-centen vond ik stupide, maar het gedoe met dat al of niet aaneenschrijven nog wel het stupiedst. Voortijdige schoolverlaters zijn dappere dodo's op weg naar Bommels-konten; maar uiteindelijk raakte ik toch nog keurig netjes getrouwd, met een baan onder de balkenendenorm maar wel dicht daarbij, en met collegaatjes die ervan uitgaan dat ik geen cultuurbarbaar ben; ik ben tenslotte Tweede Kamerlid. Dat fraaie traktement is meegenomen, want mijn eega is een funshopper; niet zo'n barbiepop die alle braderieën afstruint waar Jan en alleman wel een paar eutrootjes kan stuk-slaan, maar een cliënte van pico bello etablisse-menten. Tweemaal 's weeks gaat ze een dagje statten, waarbij

ze als een kenau in exprestempo alle jezusfreaks die de Heer en Zijn werken prijzen omverloopt, diverse rollatorrijpe oudjes meesleurend die aan het nordicwalken zijn, en dat alleen omdat ze een nieuw eau de toiletteje heeft gespot.

Zwaarbeladen keert ze huiswaarts, sprenkelt eau de cologne uit de eau-de-colognefles en begint op internet eBay af te schuimen voor een zo goed als nieuw Blu-rayspelertje. Als manlief ben ik de financiële kop-van-jut, al kent haar koopdrift één pluspunt: jaarlijks kunnen we voor een extra vakantietje eropuit gaan van het geld dat onze koters met haar

luxevoorwerpen op de vrijmarkt terugverdienen. Mijn huwelijk mag direct uit Dantes Hel komen, die schooldag waarop het dictee me ging tegenstaan, was wel het grootste debacle van mijn leven, want als ik toentertijd beter had leren spellen, was ik allang politicus af en nu een wat minder gedweë geldschierter.

De tijden zijn in zoverre interessant dat ze kofonisch zijn; je moet bijwijken je oren dichtstoppen tegen het tenhemelschreien ende geblabla van de muezzins van de eeuwige vergelding in het ene oor en dat van de filistijnen van het geperoxideerde res-sentiment in het andere. Geüp-

gradede Hoekse en Kabeljauwse twisten: de shoarmabakkers versus de aardappeleters, allen met vuvuzela's bewapend; hun zuurstofarme hersentjes verkleinen je wereld en brengen haar binnen de afrastering van hun woestijngod of hun karikaturale weergave van joods-christelijke axioma's en verlichtingsidealen. Die boeroepers nemen het licht juist weg met hun stijlmiddelen van de provocatie en de daarbij behorende inflatoire hyperbolen, terwijl de man in het midden, de verdediger van de orde, mijmert over een vreedzame stadssamenleving zoals bijvoorbeeld het Oost-Galicische Lemberg eens

was.

Lemberg, dat multinationale en multilinguïstische Habsburgse babylon, die co-existentie van Asjkenazim, Roethenen, Polen, Duitsers, Armeniërs – door en door tolerant uit noodzaak en goede wil, *laissez faire* opgetuigd met een civilisatorische missie en een architectonisch mozaïek van gotiek, neoclassicisme en art deco. Nochtans werden de tijden ook toentertijd interessant en viel de stad achtereenvolgens toe aan het geres-taureerde Polen, nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie – haar namen waren Lemberg, Lwów en Lviv, de Polen en Armeniërs waren verdreven en de Joden uitgeroeid.

Hun huizen werden nu bewoond door Oekraïners; enigszins beduusd namen zij die verrukkelijke, lege stad in.

Lemberg werd het failiet van de vroegtwintigste-eeuwse multiculturaliteit, alleen zijn begraafplaatsen spreken nog in vele talen. Wie zullen straks de halflege flatwijken van Amsterdam, Culemborg dan wel Gouda innemen als hun bewoners zijn verjaagd door de dompteurs van de thymotische woede, wier dromen de nachtmerries van de eerste-, tweede- en derdegeneratieallochtonen zijn? Opzichtigenegeren zij die wet van consciëntieus bestuur die

door het taoïsme wordt gepostuleerd: regeer de staat zoals je een klein visje bakt (behoedzaam).

In dit dictee zal ik een gedeelte van Sigmund Freuds gedachtegoed expliciteren aan BN'ers, BV's en andere mensen die nooit ofte nimmer iets van hem hebben gelezen of die net als Nabokov en Van het Reve een diep gegronde hekel aan hem hebben. Psychoanalyticus Sigmund Freud, theoreticus van het oedipuscomplex, definieert in zijn essay 'Het onbehagen in de cultuur' uit 1930 cultuur als datgene waarmee wij onszelf en de wereld hebben geprobeerd te temmen; ook het verbod op incest is geens-

zins anders dan een verkeersregel voor de menselijke omgang.

Het 'verbod op de incestueuze objectkeuze', zoals Freud het accurate formuleert, is ooit geïnitieerd om impulsief bloedvergieten te voorkomen; het gaat om seks, want zoons willen eigenlijk coïteren met hun moeder. Om dat doel te bereiken moet de zoon zijn vader, zijn concurrent, elimineren, want de geprivilegieerde vader wil zijn eega niet met zijn zoons delen – choquant en egoïstisch; het incestverbod is feitelijk een poging machtsverhoudingen te reguleren. In jip-en-janneketaal: wetten waardoor conflicten kunnen worden voor-

komen; het taboe op incest blijkt niet zozeer een ethische kwestie, als wel een machtsaangelegenheid en hoe daarmee om te gaan.

Nu willen jullie uiteraard wel eens weten wat dit allemaal met cultuur te maken heeft, welnu, cultuur wordt door Freud getypeerd als een soort vader die eist dat wij onze libidineuze neigingen onbevredigd laten in ruil voor symbolische of reële liefde. Freud noemt dit 'zelfverminking', en ook als wij ten huidige dag de natiestaat in ogenschouw nemen, is er de oude ruil; de burger raakt gedomesticeerd, ofte wel hij ziet af van de meeste driftbevrediging, een

proces dat wordt geleid door politieke, religieuze en andere autoriteiten. Wanneer de oproerpolitie op burgers inslaat, zien wij, eerder dan het geweldsmonopolie van de staat in praktijk, enkele matig betaalde fascistoïde ambtenaren, die de gelegenheid krijgen hun driften te bevredigen.

De dichter Charles Baudelaire die zonder kitschtrukendoos de schoonheid blasfemeerde door uit modder goud te destilleren, vergeleek het leven met een ziekenhuis waarin iedere patiënt coûte que coûte een ander bed opeist. Zo wenst de een het behaaglijk comfort van een vredige twee-onder-een-kapwoningwijk,

de ander de kick van een no-goarea. Wij willen zijn, waar wij niet zijn. Scheepsarts-dichter Slauerhoff, die alle wereldzeeën bevoer, werd godbetert een gedweë dorpsdokter en jeremieerde dat op plattelandse achterafplaatsjes never nooit een laag-bij-de-grondse boerenkop werd gesneld. Ervan uitgaande dat in een a-priorikeus ook een verlies besloten zit, wik en weeg ik mij een ons. Wat wordt het? Een armeluisleven zoals monniken propageren of de verrukkelijke weelde van de nouveaux riches?

Een megasimpel ge-sms'te mededeling of een minutieus gekalligrafeerd

epistel? Zie ik zelf oorgelabelde vaarzen in half-duistere ophokstallen staan, dan verlang ik stante pede naar ruziënde orang-oetangs in een orchideeënrijk regenwoud. Als ik spiksplinter-nieuwe suède molières of brogues moet inlopen, wil ik tegelijkertijd blootsvoets een mangrovebos in de afrotropische ecozone binnendringen. Spring-in-'t-veldleeuweriken in ruilverkavelde weiden doen mij verlangen naar de smaragdgroene valleien in Papoea waar een variëteit aan kasuarissen tussen de clangebieden weidt.

Deze strikt solitaire loopvogel met een basstem onder de drieëntwintig

hertz wordt zelfs niet door oerwoudgeluidenervaren jagers gepercipieerd, laat staan door de sinds het indonesiseringsprogramma geëxcommuniceerde missionarissen.

Het extreme lokt meer dan het modale, de imperatief meer dan het ja en amen van de hofdignitaris. Dus liever hermelijn dan een livreï. Maar eenmaal geëquipeerd met een peniskoker, dan lokt de Volendammer broek. Na de Eiffeltoren de in- en intrieste metrobuis. Zit ik voor een weids uitzicht mezelf te goed te doen aan de subtiel gearrangeerde amuses van een vijf-gangendiner, dan wens ik me een patatje met uit de snackbar om

de hoek. Deep down is het ik-besef tweeërlei: zowel burgemeester als swiebertje zijn.

Na koffie gedronken te hebben, begon het Groot Dictée. Niettegenstaande de taal-criticus Charivarius zijn macedoine 'Is dat goed Nederlands?', die verrukkelijke thesaurus vol linguïstische bêtises, publiceerde in 1940, zou het journaile anno hodie een raillerend exposé van onze pen-nenstrijd alsnog met dit piteuze zinnetje kunnen initiëren. Zulke lammenadige anastrofes vernoemde de criticaster naar zijn tante Betje, in wier postale verbiage een heel aantal zeugmata, polysyndetons en

anakoloeten wiewauwde.

'Een heel aantal' is de contaminatie van 'een groot aantal' en 'heel veel'; vanavond irriteren wij ons aan spelfouten, mitsgaders aan menig grammaticaal quid pro quo – emendeer mij! Als men insinueert dat u heimwee heeft naar de leraar Nederlands als feniks, waarmee het zo is gegaan dat hij werkeloos achter de geraniums zit, moet u niet paranoia reageren, aangezien die accusatie een vrijwel cliché is. Het was veelbetekend hoe elke media onwelwillig reflecteerde op de krankjorumetekst van het Koningslied, over wiens begeestering de godganse participatiemaatschappij

zich streste.

U hoort ons inziens tot een van het gardekorps Nederlanders die menen dat de campertiaanse schrijfwijze van het adjectief verrukkelijk – het megafonetische neologisme vurrukkulluk – als voorkeurspel-ling te verkiezen had geweest. Het is niet zozeer een fetisj voor spel-ling als wel het tot in de fines-ses breidelen van grammaticale valstrikken dat ons steeds over-nieuw beschermt tegen een Babels imbroglio; mits dit verifiërende przewalski-paardenmiddel de enige wapening tegen nep-mailtjes concreti-seert. Bijgevolg beseft u zich een pseudobancaire poging tot phis-

hing zorgeloos te kunnen deleten dan u leest: Er is een inactieve activiteit op dit rekening plaatsgevonden. Want zodan onze zuiderburen zeggen: Menen ligt dicht bij Kortrijk maar verre van Waregem.

Geef het Dictée terug aan de kijker, kopte De Telegraaf vorig jaar. Daar schrok het Dictée wel even van. De genuttigde zwezeriken lagen plotseling zwaar op de maag. Maar na een men-doc te hebben gedronken, toog het Dictée alsnog welgemoed aan de slag.

Dames en heren thuis en in deze parlementariërsruimte, bij dezen proficiat: u hebt, onder toeziend oog van koning Willy

de Tweede, nog lands.

steeds nul fouten
in uw brossel!

O, als gis-
teren herinner
ik me het eer-
ste Dictee: na
aankomst in een
havelock met an-
dere BN'ers bij
de Eerste Ka-
mer der Staten-
Generaal be-
kroop me het
rodelopergevoel.
Een halfuurtje
later kwam een
kokospalm voor-
bij, en zee-egels
uit het Middel-
landse Zeegebied
en een kasuaris
en nochtans; en
apensoort, apen-
rots en apekool:
een taalkundig
houtenjassen-
park, en kookte
ik vanbinnen
want ik kende
de Van Dale niet
vanbuiten.

De oe's en a's
waren niet van de
lucht tijdens dat
gillendekeuken-
meidenvertoon
van het Neder-

Sindsdien
hebben we on-
gelooflijk veel
geleerd: aan-
wensel, bespio-
neren, ge-sms't
en kippenragout
kennen voor ons
bollebozen geen
trubbels meer,
en ook uiten-
treuren, hawaï-
shirt of gestrest
en een rock-'n-
rollegende in
goeden doen
spellen wij fout-
loos.

Ooit mocht
ik het Kinder-
dictee schrijven
en vergastte de
bollewangenhap-
snoeten op de
oeioeimachine,
een perubalsem-
populier en een
tafa of West-
Australische pen-
seelstaartbuidel-
muis; een grib-
belgrabbel van
woorden, alle uit
de Dikke Van
Dale, de tover-
ballenautomaat
van onze taal.

Sla de Dikke
willekeurig open
en ontdek de
geheimenissen
van de broug-
ham, een geslo-
ten rijtuig voor
twee personen
getrokken door
één paard; bla-
der door die
Ali Babataal-
schatkamer en
ontdek dat een
turbe een me-
nigte is, en een
turco een Noord-
Afrikaanse in-
landse tirailleur
in Franse krijgs-
dienst.

Dat was het
jubileumdictee.
Rest de vraag:
wilt u de ko-
mende jaren
meer of min-
der dicteeën?
Het antwoord
moet wel luiden:
'Meer! Meer!
Meer!'

Ik was een
pensionaats-
meisje met een
goeiige nonkel
die redemptorist
was en 's zondags

te allen tijde een
soutane droeg.
In de Congolese
brousse praatte
hij Kikongo en
dronk palmwijn
zo zacht als legu-
anenhuid.

Pontificaal
gezet in mijn
bomma's fau-
teuil, onder de
Byzantijnse af-
beelding van
Onze-Lieve-
Vrouw van Al-
tijddurende Bij-
stand in haar
karmozijnrode
gewaad, een
drupje Elixir
d'Anvers op het
ovale bijzettafel-
tje, liet heeroom
tijdens zijn congé
sigarenrook de
kamer in kringe-
len.

Op mijn
tweeëntwintig-
ste verliet ik dit
sacrosancte, bre-
liaanse univer-
sum en verkaste
naar Nederland,
waar een kote-
let een karbo-
nade heette, ca-

outchouc rubber, een froufrou een pony en een brood niet grijs was maar bruin.

In Mokum voelde ik me al gauw senang. Ik leerde jij-bakken pareren, linkmie-gels vermijden en ervoer mijn expatriatie nooit als een collocatie. Allengs maakte ik kennis met hachee, gruttenpap en krentjebrij, maar ook met saté en spekkoeke, en at niet alleen halal maar ook koosjer.

‘Wordt mijn dochter daar-ginds niet te astrant?’, weifelde mijn moeder. Ze prefereerde inmiddels dat ik Neerpelts sprak – alles beter dan dat gutturale Hollands. Mijn vader fulmineerde tegen het perfide drugsbeleid van de noor-

derburen en hun promiscuïteitbevorderende seksshops, maar hun eloquentie apprecieerde hij en het Groot Dictee miste hij niet één keer.

Jeminee, ben ik na al die jaren verkaasd? Vast en zeker, al val ik geenszins van Scylla in Charybdis wanneer ik – om te spreken met de onlangs verscheiden Drs. P – vice versa heen en weer vaar tussen beide talen en cultuuroevers.

Geen kladderadatsch, maar wat een gebakkelei over het Engels als academische voertaal en de virulente impact daarvan op de landstaal. Hier faalt elke conciliatie middels getoost met krambamboeli. Complicerende factor: de impar-

donnabele dociliteit van de Taalunie, toch gesubsidieerd om het Nederlands te protegeren, niet te abhorren.

Men kan ook de hyperboreërs op het perfide Albion ervan verdenken dat ze hun anorectische koloniale ambities willen revitaliseren door het idioom van de overzeese burenen te infiltreren. Met anglicismen als boobytraps wordt alsnog een talig Angelsaksisch Gemenebest gecreëerd.

De vicedecaan van de bètafaculteit moge zonder restrictie voor verengelsing zijn, schrijver dezes is mordicus tegen. Als de Taalunie het Nederlands aan excavatie blootstelt, dan zal ik

deze vijfde colonne attaqueren teneinde onze prachtttaal voor dysthymie te behoeden.

De voorstanders bewieroken hypocriet deze internationalisering, onderwijl subcutaan blakend van commercialiteit. Het resultaat is hooguit een hybrisch Dungleish – glossolalie zonder zweem van religieuze extase.

Mijn gastheren zullen hierna wel een Groot Dictee in tot lingua franca geüpgraded steenkolenengels bestellen, riskerend dat tegenstanders van fossiele brandstoffen voor de Eerste Kamer komen demonstren ten faveure van windturbines en fotovoltaiſche cellen.

Onze gevioleerde moerstaal kan nog galy's winnen via een didactisch angehauchte opiniepeiler die alle korte ei's door lange wil remplaceren, daarmee zelf enigmatisch metamorfoaserend tot stuttende pijler van een mening. Aldus kan ten langen leste de te steile helling naar een uitgebeende nationale stijl geslecht worden.

2018 is nog niet ten einde, maar gaat, wat er tot eind december ook gebeurt, sowieso diverse weerrecords breken.

Er was deze zomer een hittegolf die lokaal naar verluidt 29 dagen aanhield, een on-Nederlandse toestand, en in juni werd 's nachts op

de Veluwse vliegbasis Deelen, vlak bij Arnhem, een nachtrecord gemeten van 24,4 graden Celsius; zo'n temperatuur houdt je wakker, was de veelgehoorde klacht.

Uit de meteorologische truckendoos kwamen in juli tezamen circa 314 zonuren tevoorschijn, waartegenover een schamele 10 millimeter neerslag stond; de minuscule aardappels van dit jaar zijn er de wrange souvenirjes van.

Sommigen ervaren de toegenomen warmte als een cadeautje, en gaan ervan uit dat er te zijner tijd met Kerstmis al krokussen en lente-uitjes zullen zijn en dat carnaval enigszins subtropisch wordt.

Een ongeruste weerhobbyist heeft onlangs op een A4'tje voor me uitgetekend, en ik geloof niet dat het nattevingerwerk was, wat er van de polen over zal blijven als de opwarming van de aarde door gaat; en met die polen bedoelde hij niet de Polen die velen van ons kennen van hun schilder- en stukadoorwerk.

Iets van het Middellandse Zeeklimaat mag wat mij betreft gerust hiernaartoe komen, maar ik hoop toch ook nog weleens 'It giet oan' vanuit Friesland te mogen horen, waar ze naast het skûtsjesilen en het fierljeppen graag ook de Elfstedentocht in ere willen houden.

We lijken

nochtans alleen nog ooit en masse naar Leeuwarden te kunnen afreizen voor het alom geprezen natuurijsfestijn als we beseffen dat het klimaat, in dit specifieke geval Koning Winter, ons alleen ter wille kan zijn als wij van onze kant het klimaat tegemoetkomen door een goede maat van het klimaat te worden, een klimaatmaat.

'Het móét me van het hart: we worden beschimpt en geschandaliseerd, terwijl we notabene 's lands belangrijkste maaltijdbezorgers zijn', zei een boer uit een Zuidoost-Noord-Brabants dorp geagiteerd tegen me.

'Daarenboven hebben we een kolossale bij-

drage geleverd aan het Nederlandse vocabulaire', brieste hij voort.

Inderdaad zijn duizenden-een woorden dankzij de boerenstand in de Nederlandse taal terechtgekomen, bijvoorbeeld: tractor, boerenperziken, gewasbesproeiing, vollegrondteelt, rood- en zwartbont en monden-klauwzeer.

Daarbovenop heb je tientallen boerenzegswijzen, waaronder 'op z'n janboerenfluitjes' in de betekenis 'langzaam, rustig aan', en 'de boer zijn hemd' voor het vel op gekookte melk, dat sommige warme-melkdrinkers zo fraai over de balustrade van hun melkmok weten te draperen.

Velen wijzen heden ten dage naar de boeren als degenen door wie de biodiversiteit teloorgaat en ook als de ultieme stankverspreiders, terwijl er geen punt wordt gemaakt van dreumesen die ongegeneerd hun wegwerpluiers volpoepen, noch van no-toire schetenlaters en evenmin van goedgekapte jongeren en bejaarden met hun verstikkende eau-de-colognegeur.

Het is wrang dat een beroepsgroep die dagelijks tafeltjedenk-je mogelijk maakt zo verguist wordt, terwijl we allemaal tijdenlang boer zijn geweest toen we van jagersverzamelaars evolueerden in landbouwers met een huisje-

boompje-beestje-ideaal.

Anderzijds valt niet te loochenen dat anno nu vooral de intensieve veehouderij, al dan niet in de vorm van bio-industrie, het milieu schade berokkent.

Maar toch: hoedt u zich voor al te veel gejeremieer over boeren.

Wij allen zorgen voor milieuschade, als carnivoor, automobilist, motorrijder, vliegende globe-trotter, afsteker van vuurwerk op oudjaarsavonden in de nieuwjaarsnacht, enzovoort.

Om de milieuproblemen het hoofd te bieden, moeten we gezamenlijk onze verantwoordelijkheid nemen en vooral één ding doen: ons boerenverstand

gebruiken.

We waren vertrouwd met de veelvoorkomende influenza, de seizoensgriep, die soms ook als een razende tekeergaat, en we hebben gehuiverd bij de verhalen over de Spaanse griep uit 1918 en andere ontwrichtende pandemieën.

Maar dat we nog eens beziggehouden en gemangeld zouden worden door een wijdverbreid nieuw virus, dat met zijn klauwen de longen heel boud een watjekouw kan geven, nou, dat viel ons rauw op het dak.

Corona was onder meer al bekend als een Mexicaans biermerk en als een chique, exotische vrouwen naam, maar sinds carnaval is in bed

liggen met corona nochtans een heel ander verhaal als je de ziekte bedoelt.

De wrede en vaak genadeloze virusziekte, waarvoor hopelijk rap een vaccin komt, heeft veel leed berokkend en kastijdt de wereld nog altijd openlijk.

Ik vind het daarom ook onbetamelijk om te zeggen dat COVID-19 ons vocabulaire verrijkt heeft met honderden nieuwvormingen; ik houd het liever neutraal: er zijn veel nieuwe woorden aangeslibd.

Ik noem er enkele: lockdownparty's, quarantainekilo's, bier-viltjesvirologie, vouchervakantie, hand-op-handcontact,

ontwijkstress, raamvisites, anderhalvemetersamenleving en balkonnade.

Dat laatste woord is misschien toch wel een verrijking, evenals Irma-effect, de verrassend sterk toegenomen interesse in de gebarentaal dankzij gebarentolk Irma Sluis, die bij de persconferenties hamsteren uitbeelde als was ze een Oscarwaardige Hollywoodster in een horrorscène.

Tot nu toe heeft elke pandemie godzijdank op een zeker moment gecapituleerd, het loodje gelegd, de pijp aan Maarten gegeven oftewel houdoe gezegd, en het is daarom dat ik ten slotte zeg: heb geduld, beidt uw tijd.

Door de wel gekruid om maandenlange niet te zeggen tumultueuze gepeperd verlopen, soms met vaccinatierace, scheldkanonnaprik is gezet – des over en weer de grand prix tussen vaxers en op het circuit in antivaxers. Zandvoort, waar Sommige zelf ook flink geracet verklaarde immunologen verwerd, uiteraard gastten hun niet meegeteld Twittervolgers, – mag je ervan Facebookvrienden, tantes en uitgaan dat 2021 ooms de voorals coronavaccinatiejaar in de bije maanden annalen terecht op gloednieuwe komt. theorieën over

6 januari virussen en bacteriën. startte Nederland met vaccineren, op de Uit een blijmoediger vaatje dag van de ge- tapte een aimabezittening van bele kloosterzuster die ik 's ochtend een keer het Capitool in ontmoette in de Washington door buurt van 's-trumpisten, een Hertogenbosch actie die door tijdens een wandeling onder een sommigen ge- wolkeloze hemel typeerd werd op een glooiing als een middel- van een zandweg eeuwse veldslag met een weids Daarin is de vaccinatiecampagne godzijdank niet ont- aard, maar ze is

de wel gekruid om niet te zeggen gepeperd verlopen, soms met scheldkanonnaprik is gezet – des over en weer tussen vaxers en antivaxers.

Sommige zelf verklaarde immunologen verwerd, uiteraard gastten hun Twittervolgers, Facebookvrienden, tantes en ooms de voorbije maanden op gloednieuwe theorieën over virussen en bacteriën.

Uit een blijmoediger vaatje tapte een aimabele kloosterzuster die ik 's ochtend een keer ontmoette in de buurt van 's-Hertogenbosch tijdens een wandeling onder een wolkeloze hemel op een glooiing van een zandweg met een weids uitzicht over weidevelden en haar

abdij. Ze noemde De vergelijking zij mij ver-
 zichzelf droogko- king zij mij ver-
 misch een non- geven, maar seis-
 vaxer, die zich mologisch gezien
 had laten inen- heeft dit dic-
 ten bij een van tee een kracht
 de nabijgelegen van drie op de
 Noord-Brabantse schaal van Rich-
 GGD's waar, zo ter, waarbij het
 voegde ze eraan epicentrum zich
 toe, non-stop in- bij zin vier be-
 geënt werd. vindt.
 Onze gedach- Groningen
 tewisseling in- is nu voor ve-
 zake vaccinatie len jammer ge-
 gaf ze extra ca- noeg synoniem
 chet met een met aardbevin-
 poëzieregels van gen, terwijl ik
 de 19e-eeuwse me nog leven-
 predikant-poët dig herinner hoe
 De Génestet, die mijn fameuze juf-
 op 31-jarige leef- vrouw Van Leu-
 tijd overleed aan ken ons, naïeve
 tuberculose, een lagereschoolleer-
 infectieziekte, lingen, apetrots
 bacterieel van meldde dat er in
 aard, die wereld- Slochteren een
 wijd nog altijd immense gasbel
 huishoudt. was aangeboord;
 Ik vind, zei ze we vierden het
 ootmoedig, wat met gazeuse en
 hij vindt en wel mariabiscuitjes.
 licht vind jij dat Haastje-repje
 ook: de kunst is werd Slochteren
 om met een milde toegevoegd aan
 lach alsof je niet het schoolreper-
 strijdt, te strij- toire van Neder-

landse wapenfei- asiellocatie, is
 ten, waarin Gro- veel meer dan de
 ningen sowieso al gasgerelateerde
 glorieerde; schud bevingen, die ve-
 mij uit mijn len van angst be-
 slaap wakker vingen en waar-
 en ik schud het van de schadeaf-
 nog zo uit mijn handeling danig
 pyjamamouw: getraineed is.
 Hoogezand- Hartstikke
 Sappemeer, stro- mooi zijn bij-
 karton en aard- voorbeeld de
 appelmeel. werden, kunst-
 Inmiddels matige plateaus
 zijn de ver- van verschillende
 melde plaatsen niveaus, waar-
 samen met drie- van de oudste
 ëntwintig an- dateren uit de
 dere via politiek ijzertijd.
 knip-en-plakwerk En neem
 opgegaan in de authentieke
 de fusiege- zestiende-eeuwse
 meente Midden- vesting Bour-
 Groningen, zoals tange met haar
 tig Nederlandse kasseienachtige
 dorpen zonder plaveisel, waar ik
 gêne opgeofferd ooit ineengevou-
 zijn aan de dik- wen in een mo-
 wijls met veel torzijspan mijn
 bombarie gepro- ribbenkast heb
 mote schaalver- gekneusd.
 groting. En er is meer,
 Maar Gro- waaronder de bo-
 ningen dus, tanische tuin in
 Noordoost- Haren, met zijn
 Nederland, met flamboyante or-
 in Ter Apel ook chideeën, vlees-
 de veelbesproken etende zonne-

dauw en veelsoortige paddenstoelen, die onder bosschages omhoogschieten.

Er gaat werkelijk, zoals de slogan luidt, niets boven Groningen of tenminste niet veel, maar het gas dat eronder zit, houdt het daar.

Het dictécircus is in Arnhem neergestreken, de stad van de trolleybus en de honderdtien jaar oude zoo, waar cheeta's zich thuis voelen, wallaby's in de rondte springen en zee-egels en zeeanemonen het koraalrifaarium verrijken, maar waar geiten naar verluidt ontbreken; desalniettemin is de leuze van dit dictée: vooruit met de geit!

Geen geblèr meer voor de

bühne, maar hortsik, ertegenaan, want nu het electoraat zich in de stembureaus in groten getale heeft uitgesproken, het stof van de Tweede Kamerverkiezingen is neergedaald en de verkiezingleuzen worden weggeschrobd, moet er als de wiedeweerga geregeerd gaan worden.

Want here-mijntijd, sinds het vierde kabinet-Rutte demissionair werd, was regeren niet bepaald vooruitzien en leek de vooruit-met-de-geitmentaliteit faliekant teloorgegaan.

Een lange-termijnplanning ontbrak sowieso, het accorderen van een spitsheffing bij de NS daargelaten,

iets waarmee de meeste Tweede Kamerleden overigens niet akkoord zijn gegaan, waardoor het afwachten is wat er met die drukketreinen-toeslag gebeurt.

Het oude gezag is nu evenwel vaarwelgezegd en de beslist gretige aspirantbestuurders moeten aan de bak en ervoor zorgen dat Jan en alleman ervan op aan kan dat aan eenieder wordt gedacht.

Tegelijkertijd moeten wij onszelf er niet met een jantje-van-leiden van afmaken, niet continu 'ammehoela' roepen, niet volstaan met gejeremieer of in- en intevreden achteroverleunen als we onze mening onomfloerst getwitterd of ge-x't

hebben.

Zo veel mogelijk gezamenlijk en betamelijk optrekken moet nu namelijk het credo zijn, vind ik en vindt hopelijk menigeen.

Als ons dat lukt, weet ik een te zijner tijd welverdiende traktatie: delieuze, ovale, hardgebakken gistdeegkoekjes, bestrooid met grove suiker, die bekendstaan onder de naam Arnhemse meisjes.

Zelfs als het wolkeloos is, wordt er nergens in de Lage Landen zozeer aan de wolken gekrabd als in Rotterdam, met nog een prestigieuze toren in wording die na voltooiing naar verluidt tot wel tweehonderdvijf-enzeventig meter reikt.

Maar het

is niet die on-Nederlandse skyline van bijkans Babylonische proporties waaraan ik stante pede denk als het over de Maasstad gaat.

Ook de gracieus dribbelende linksbuiten van Feyenoord, de boksende goudenmedaillewinnaar op de Olympische Spelen, de roemruchte nachtburgemeester annex poëet en de veelgeprezen net vertrokken oud-burgemeester dienen zich niet

allereerst aan.

En het zij mij hopelijk vergeven dat ik Rotterdam ook niet een-twee-drie asocieer met een niet-lullen-maar-poetsenmentaliteit, noch met het gedachtegoed van de augustijner kanunnik Erasmus, ook al ben ik het hartstikke eens met diens uitspraak dat wie niet dartelt slechts een korte jeugd beleeft.

Nee, wat me direct te binnen schiet is iets anders, omdat ik als blij gestemd

jarenzestigjochie uit een Zuidoost-Noord-Brabants dorp met een excentrieke oudoom in zijn middenklassenautootje, de mythische trutten-schudder met jarretelaandrijving, mee mocht naar een negentiende-eeuwse dieren-tuin.

Als toegewijd Vlaamsereuzenhouder kon ik er kennismaken met exotische dieren en lachte ik me er een krik toen ik iemand over de imposante rianoceros hoorde

zeggen: ‘Kijk die zinksnijder op zijn kneiter!’, een uitspraak die mijn oom nadien elk jaar te berde bracht zodra hij de mijter op het hoofd van Sinterklaas ontwaarde.

Blijddorp dus, waar hemelbestormende wolkenkrabbers vlakbij zijn, maar waar je desalniettemin nog altijd vlak bij de natuur bent, werd voor mij synoniem met Rotterdam.